

פרשת וישלח התשפ"ב

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

Ziva and David Katz
are honoured to sponsor Rabbi Ari Kahn's Shiur
on Thurs Nov 18, the 14th of Kislev
In memory of Ziva's father Henry Feld

1. בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק ז - יג

(ז) וישבו המלאכים אל-יעקב לאמר באנו אל-אחיך אל-עשו וגם הלך לקראתך וארבע-מאות איש עמו: (ח) ויירא יעקב מאד וינצור לו ויחזיק את-העם אשר-אלו ואת-הבקר והגמלים לשני מחנות: (ט) ויאמר אם-יבוא עשו אל-המחנה האחת והכהו והכה המחנה הנשאר לפליטה: (י) ויאמר יעקב אליהי אבי אברהם ואלהי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך: (יא) קטנתי מפל החסדים ומפל-האמת אשר עשית את-עבדך כי במקלי עברתי את-הירדן הנה ועתה הייתי לשני מחנות: (יב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי-ירא אנכי אתו פן-יבוא והפני אם על-בנים: (יג) ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את-זרעך כחול תים אשר לא-יספר מרב:

2. בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק יח - כ

(יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ פנעו בבאו מפנעו ארם ויחן את-פני העיר: (יט) ויאקו את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהלו מיד בני-חמור אבי שכם במאה קשיטה: (כ) ויצב-שם מזבח ויקרא-לו אל אלהי ישראל: ס

3. בראשית (פרשת וישלח) פרק לד

(א) ותיצא דינה בת-לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ: (ב) וירא אתה שכם בן-חמור החני נשיא הארץ ויקח אתה וישקב אתה ויענה: (ג) נתדבק נפשו בדינה בת-יעקב ויאהב את-הנער וידבר על-לב הנער: (ד) ויאמר שכם אל-חמור אבי לאמר קח-לי את-הילדה הזאת לאשה: (ה) ויעקב שמע כי טמא את-דינה בתו ובניו הניו את-מקנהו בשדה והחרש יעקב עד-באם: (ו) ויצא חמור אבי-שכם אל-יעקב לדבר אתו: (ז) ובני יעקב באו מן-השדה פשמעם ויתעצבו האנשים ויחזר להם מאד כי-נבלה עשה בישראל לשקב את-בת-יעקב וכן לא יעשה: (ח) וידבר חמור אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לאשה: (ט) והתחמתו אתנו בנתיכם תתנו-לנו ואת-בנותינו תקחו לכם: (י) ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה והאחזו בה: (יא) ויאמר שכם אל-אביה ואל-אחיה אמצא-חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתו: (יב) הרבו עלי מאד מזה ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו-לי את-הנער לאשה: (יג) ויענו בני-יעקב את-שכם ואת-חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אתהם: (יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הנה לתת את-אחנתנו לאיש אשר-לו ערלה כי-תורפה הוא לנו: (טו) אד-בזאת נאות לכם אם תקחו כמנו להמל לכם פל-זכר: (טז) ונתנו את-בנותינו לכם ואת-בנותיכם נקח-לנו וישבנו אתכם והינינו לעם אחד: (יז) ואם-לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את-בנותנו והלכנו: (יח) וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן-חמור: (יט) וקרא-אתה הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת-יעקב והוא נכבד מפל בית אביו: (כ) ויבא חמור ושכם בנו אל-שער עירם וידברו אל-אנשי עירם לאמר: (כא) האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הגה רחבת-ידיים לפניכם את-בנותם נקח-לנו לנשים ואת-בנותינו נתן להם: (כב) אד-בזאת נאות לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו פל-זכר כאשר הם נמלים: (כג) מקנהם וקנינם וכל-בהמתם הלווא לנו

הם אף נאותה להם וישבו אתנו: (כד) וישמעו אל-חמור ואל-שכם בנזו פליצאי שער עירו וימלוו פל-זכר פליצאי שער עירו: (כה) ויהי ביום השלישי בהיותם פאבים ויקחו שגייבני-יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על-העיר בטח ויהרגו פל-זכר: (כו) ואת-חמור ואת-שכם בנזו הרגו לפי-חרב ויקחו את-דינה מבית שכם ויצאו: (כז) בני יעקב באו על-החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם: (כח) את-צאנם ואת-בקרם ואת-חמריהם ואת אשר-בעיר ואת-אשר בשדה לקחו: (כט) ואת-פליחילם ואת-פל-טפם ואת-נשיהם שבו ויבזו ואת פל-אשר בבית: (ל) ויאמר יעקב אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הארץ בכנעני ובפרגי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכונני ונשמדתי אגני וביתי: (לא) ויאמרו הכזונה יעשה את-אחותנו:

4. בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק א

ויאמר אלהים אל-יעקב קום עלה בית-אל ושב-שם ועשה-שם מזבח לאל הנראה אליך בכרתיך מפני עשן אקיד:

5. מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישלח סימן יט

ד"א לראות בבנות הארץ, כיון שבאו בני יעקב לארץ ישראל התחילו מראין כחן ועשרן ונויין, מראין כחן ויקחו שני בני יעקב וגו' [איש חרבו וגו' ויהרגו כל זכר] (בראשית לד כה), מראין עושרן ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות (שם /בראשית/ לג יז), התחיל פותח אטליון, ונויין מנין, ותצא דינה בת לאה לראות וליראות. וירא אותה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ, הרשעים רואים, וירא המן (אסתר ג ה), וירא עשו (בראשית כח ו), וירא אותה שכם בן חמור (שם /בראשית/ לד ב), אמר דוד תחשכנה עיניהם מראות (תהלים סט כד). ויקח אותה וישכב אותה ויענה. ומאיזו חטייא בא עליה הערל, כתיב למס מרעהו חסד ויראת שדי יעזוב (איוב ו יד), אלא בשעה שהיה יעקב אבינו בא והשבטים עמו היתה דינה עמו, כיון שבאו המלאכים ואמרו לו באנו אל אחיך אל עשו (בראשית לב ז), נטל יעקב דינה ונתנה בתיבה, שלא יראה אותה עשו ויטול אותה לאשה, א"ל הקדוש ברוך הוא חסכתה אותה ממנו חייך לאדם ערל היא מתוקנת, הוא דכתיב למס מרעהו חסד, אילו היתה נישאת לעשו שמא היתה מגיירת אותו, כשנטלה איוב לא גיירה אותו, לפיכך חסכתה אותה הרי בן מאירה בא כנגדה, וירא אותה שכם בן חמור.

6. רש"י בראשית (פרשת וישלח) פרק לב פסוק כג

(כג) ואת אחד עשר ילדיו - ודינה היכן היתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם:

7. רש"י בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

במרמה - בחכמה:

אשר טמא - הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם:

8. בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק לה

ויאמר בא אקיד במרמה ויקח ברכתך:

9. רש"י בראשית (פרשת תולדות) פרק כז פסוק לה

במרמה - בחכמה:

10. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

יג) ויענו בני יעקב וגו' במרמה. כשם שלקח יעקב הברכה במרמה והיא חכמה, כך ויענו בני יעקב במרמה, ושמא תאמר ברמיה, ת"ל אשר טמא את דינה אחותם, כדין וכשורה עשו:

שכל טוב (בובר) בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ויענו בני יעקב. זה שמעון ולוי, אלא כאן סתמו, ובא כתוב אחר ופירשו, ולמה קפצו לדבר לפני אביהן. שהיו יודעין בו שהוא תם וחסיד ביותר, ולא היה מכריע לשכם ולא מרמה בו, כיון שבא והשפיל את

עצמו כל כך, לכך קפצו לדבר: במרמה. זש"ה בסדם אל תבא נפשי (בראשית מט ו), וכתוב ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אותי (בראשית לד ל), וכל כך למה: אשר טמא את דינה אחותם. כדדרשנו:

11. מדרש הגדול בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ויענו בני יעקב וג' במרמה. הם אמרו במרמה ורוח הקדש אומרת אשר טמא את דינה אחתם.

תרגום אונקלוס בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ואתיבו בני יעקב ית שכם וית חמור אבוהי **בחכמא** ומלילו דסאיב ית דינא אחתהון:

12. רד"ק בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ויענו בני יעקב - אבל הוא לא דבר במרמה אף על פי שחטא לו לא דבר מרמה בשפתיו והניח הדבר לבניו, והם ענו להם במרמה. ובעבור שטמא את דינה אחותם לא חשבו זה לעון אם ירמאו אותו בדבריהם:

13. רבי אברהם בן הרמב"ם בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ויענו בני יעקב וג'. היו מקדימים בתשובה שכם לחמור לפי שהוא (היה) המתאוה לנפשו והחווטה נגדם ואשר כיונו להנקם ממנו:

ומאמרו במרמה בטעם... לפי שהמרמה אינה ממדותיהם ולא הורו לעצמם היתר (להשתמש) בה אלא נגד מי שקדם ברוע פעלו נגדם על דרך מה שאמר דוד ע"ה עם נבר תתברר וג':

14. רמב"ן בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה - הנה חמור ושכם אל אביה ואל אחיה דברו, אבל הזקן לא ענה אותם דבר, כי בניו ידברו במקומו בענין הזה לכבודו, כי בעבור היות הדבר להם לקלון לא ירצו שיפתח פיו לדבר בו כלל:

ויש כאן שאלה, שהדבר נראה כי ברצון אביה ובעצתו ענו, כי לפניו היו, והוא היודע מענם כי במרמה ידברו, ואם כן למה כעס. ועוד, שלא יתכן שיהיה רצונו להשיא בתו לכנעני אשר טמא אותה. והנה כל האחים ענו המענה הזה במרמה, ושמעון ולוי לבדם עשו המעשה, והאב ארר אפם להם לבדם:

והתשובה כי המרמה היתה באמרם להמול להם כל זכר, כי חשבו שלא יעשו כן בני העיר, ואם אולי ישמעו לנשיאם ויהיו כלם נמולים יבואו ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו את בתם מבית שכם, וזאת

עצת כל האחים וברשות אביהם, ושמעון ולוי רצו להנקם מהם והרגו כל אנשי העיר:

ויתכן שהיה הכעס ליעקב שארר אפם על שהרגו אנשי העיר אשר לא חטאו לו, והראוי להם שיהרגו שכם לבדו. וזהו מה שאמר הכתוב ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם, כי כולם הסכימו לדבר לו במרמה בעבור הנבלה שעשה להם:...

15. אמת ליעקב בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג

(יג) ויענו בני יעקב גו' במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם²⁰.

בסיפור התורה בענין מעשה דינה ושכם בן חמור ישנם כמה תמיהות שעלינו לעמוד עליהן:

(א) בפסוק ה' כתוב: ויעקב שמע כי טמא שכם את דינה בתו ובניו היו עם מקנהו בשדה והחריש יעקב עד באם. מדוע המתין יעקב לשובם של בניו מן השדה, וכי לא היה הוא יכול לענות לחמור ושכם בנו?

²⁰ עובד וסודר מחדש מפי השמועה. כשביאר רבינו ענין זה אמר שדבריו כאן הם בדרך "פשט", והוסיף שהכלל של "אין משיבין על הדרוש" אינו משום פחיתותו של הדרוש כלפי הפשט, אלא שהפשט טובב על ביאור הפסוק עצמו ולכן אפשר להשיב עליו, אמנם כוונת הדרוש אינה אלא להביע איזה רעיון מקורי או חידוש מדעתו ורק שהוא מסמיכו לפסוק זה, ואם תפריכו מפסוק זה יסמיך הרעיון לפסוק אחר ולכן לא שייך להשיבו, ואדרבה - עיקר הרעיון או החידוש הוא כמו ה"יראה ליי" שכתבו הראשונים שאי אפשר לחלוק על זה מכיון שהוא נובע מכח הדעת תורה של המחדש ולא מכח ראיות מגוף המקרא, ודו"ק בזה.

ב) מה פירוש הפסוק שלפנינו: "אשר טמא את דינה אחותם", וכי לא היה מספיק אילולא היה הכתוב אומר "ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו"? מה מדגיש הכתוב באומרו "אשר טמא את דינה אחותם"?

ג) בסוף הסיפור, לאחר שהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, כעס יעקב על שמעון ולוי: עכרתם אותי להבאישני וגו'. בפסוק ל"א מבואר ששמעון ולוי ענו ליעקב: הכזונה יעשה את אחותינו, ולא מצינו שיעקב יענה להם, וכנראה שהסכים עם טענתם. האומנם?

ד) כשבני יעקב יעצו לאנשי שכם להמול כאשר הם נמולים, יעקב בודאי הבין שאין זה אלא במרמה, שהרי ברור היה לו שבניו לא יתחתנו עם אנשי שכם, ובהכרח שאין כוונתם אלא לרמות אותם. לפי זה יש להבין, מדוע המתין יעקב לנזוף על שמעון ולוי עד לאחר שהרגו את אנשי שכם, מדוע לא מיחה בהם קודם המעשה?

כדי להבין את הנהגתו של יעקב במאורע זה, עלינו מקודם להכיר ולהבחין שישנם סוגי ואופני הנהגה שונים, ושזה תלוי במציאות המצב אשר בו נמצא האדם. ההנהגה הפשוטה והישרה, בלי שום עיקול ופיתול, אפשר לכנותה בשם "מחשבה ראשונה". במצבים רגילים בודאי על האדם לנקוט בדרך זו ולא לזוז ממנה. אבל לפעמים נמצא אדם במצב בו לא תועיל התנהגות כזו, ולמשל בזמן שהוא עסוק בהתמודדות והתנצחות עם אדם ערמומי או נוכל, אז מוכרח גם הוא להתנהג באופן ערמומי. התנהגות מעין זה אפשר לכנות בשם "מחשבה שניה".

דוגמא להתנהגות באופן "מחשבה שניה" מצינו בהנהגת ה' עם בני ישראל כשיצאו ממצרים והיו בדרך לים סוף. "ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותו מלחמה ושבו מצרימה" [שמות י"ג פי"ז]. הרמב"ם²¹ מסביר שה' הנהיג את בני ישראל "בערמה", לא בחכמה אלא בערמה. "המחשבה הראשונה" אמרה שה' צריך להנהיג את בני ישראל בדרך הקצרה ביותר ממצרים לארץ ישראל. אלא שבתקופה ההיא עדיין היתה חסרה לבני ישראל מדרגת האמונה השלמה הנצרכת כדי לכבוש את ארץ ישראל; לא היה להם בהירות המחשבה בנושא זה ולא בטחו בה' לגמרי. ומכיון שמחשבתם בענין ארץ ישראל בעת ההיא לא היתה שלמה, לכן לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, אלא סיבב אותם ועיקל דרכם עד שנתבהרה ונתגבשה אצלם האמונה והמחשבה ללכת לארץ ישראל ולא לפחד מן הז' אומות. הנהגה כזו נקראת הנהגה ב"ערמה", מחשבה שניה.

כששכם וחמור אביו באו ליעקב כדי לישא וליתן עמו על נתינתה של דינה לידיהם ולא יחוד בין שני העמים, ידע יעקב שעם אנשים מסוגם של שכם וחמור אי אפשר להתנהג באופן "מחשבה ראשונה". אילו היה מאיים עליהם ודורש בתקיפות שישחררו את דינה תיכף ומיד, לא היה מצליח בכלל. לא כך מנהלים משא ומתן עם אנשים מסוגם של שכם וחמור. כאן לא היתה האפשרות אלא לנהוג אתם "במרמה", מחשבה שניה. אבל יעקב, בתור הנציג הנעלה של "תורת האמת" בעולם, תתן אמת ליעקב, לא היה יכול להרשות לעצמו לחרוג מגדרו ולהתנהג עם שכם וחמור בערמה. בשביל יעקב היתה התנהגות מעין זו סטייה חדה מכל שדרש ולימד את בני דורו, ולכן חשש יעקב למעין "חילול השם" ולא היה לו שום ברירה אלא להחריש. אמנם לבניו היה יעקב יכול למסור הנהגה מעין זו, כי לפעמים באמת צריך האדם להתנהג באופן מחשבה שניה, וכמאמר הנביא [ש"ב כ"ב פכ"ז] עם עקש תתפל,

21. מורה נבוכים [ח"ג פרק ל"ב]: כשתתבונן בפעולות האלקיות כו' יתבאר לך מהם ערמת השם וחכמתו כו' ותשאלני בלבך ותאמר לי איך יבאו מצות ופעולות עצומות כו' והם כלם בלתי מכוונים לעצמם אבל הם מפני דבר אחר כאילו הם תחבולה שעשה השם לנו להגיע אל כונתו הראשונה, ואי זה מונע היה אצלו לצוות לנו כוונתו הראשונה כו' שמע תשובתי כו' והוא שכבר בא בתורה כמו זה הענין בשוב והוא אמרו ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כו' וכמו שהסב השם אותם מן הדרך הישרה אשר היתה מכוונת תחלה מפני יראת מה שלא היו יכולים לסבלו לפי הטבע אל דרך אחרת עד שתגיע הכוונה הראשונה כו', ועיי"ש עוד באורך.

ורק לעצמו חשש מפני חילול השם שיכול לצמוח מזה. ולפיכך, כאשר ראה יעקב שאינו יכול לענות כלום לשכם וחמור, לא מחשבה ראשונה ולא מחשבה שניה, לכן החריש יעקב עד כשחזרו בניו מן השדה. [וע"ע מש"כ לעיל בפרשת חיי שרה כ"ד פ"ג].

ואמנם כוונת יעקב ומחשבתו היתה [כאשר הסביר הרמב"ן] **שעל ידי המילה יחלישו בני יעקב את אנשי שכם עד כדי כך שהם יוכלו ליכנס לביתו של שכם ולקחת את דינה ולצאת מן העיר**. פעולה יותר גדולה מזו, כלומר **החרבת כל העיר, לא העלה יעקב כלל על דעתו**. ולכן כאשר שמעון ולוי לקחו איש חרבו והרגו את כל אנשי העיר, היה יעקב מופתע ומוחרד מפעולתם, ולכן **כעס עליהם והוכיח אותם כהוגן: "עכרתם אותי"**. שיטתו היתה, דאף שלפי המצב היה מותר להם להתנהג באופן ערמומי, אבל בשום אופן לא הותר להם להתנהג באלימות ובתקיפות כזו, כי כל דרכו ומהלכו בהפצת תורת ה' בעולם נוסדה על האמת והנועם, ופעולה שקרית וערמומית כזו שעשו שמעון ולוי היתה מאוסה בעיניו וזרה לטעמו.

תשובתם של שמעון ולוי: הכזונה יעשה את אחותינו, נראית כמו שהניחה את דעתו של יעקב. אין הוא עונה כלום על דבריהם. אבל האמת היא שיעקב כן ענה להם, אבל לא עכשיו אלא הרבה שנים לאחר מכן, כשהגיעה שעתו של יעקב להפטר מהעולם וקרא לכל בניו לברך אותם, אמר לשמעון ולוי: "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם" [מ"ט פ"ה], ולא רק זה אלא שהענישם: "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל". לפי פשוטו העונש הוא מדה כנגד מדה עם החטא, כלומר, שראויים אלו שיפרדו ולא יהיו ביחד כדי שלא יוכלו להנמק ולעשות רעה, וכן פירשו שם הפשטנים. אבל רש"י שם מבאר שיעקב אמר לשמעון ולוי שהם יהיו הסופרים והמלמדי תינוקות שילכו מעיר לעיר לתקן את התשמישי קדושה וללמד את בני ישראל תורה. זה לכאורה טעון ביאור, מדוע הופקד עתידו של החינוך היהודי ושמירת צביונו של העם דוקא בידי שמעון ולוי? מה המדה כנגד מדה בזה?

כנראה שיעקב ראה שהם, יותר משאר אחיהם, מתאימים למשרה רמה זו. מתשובתם שענו לו "הכזונה יעשה את אחותינו" הבחין יעקב שהם מסרו את כל מהותם למשימה העליונה של הצלת כבוד אחותם. גם שאר האחים היו עדים לצערה ולכאבה של דינה אחותם וגמלו בדעתם לעזור לה, אבל רק שמעון ולוי הרגישו את צערה וכאבה כאילו זה הצער והכאב של עצמם. הזעקה שנמלטה מפיהם: "הכזונה יעשה את אחותינו" הבהירה ליעקב שפעולתם נבעה מתוך כאב פנימי והשתתפות אמיתית בצער הזולת, וזה המריץ אותם לקנאות בוערת ובלתי מתפשרת, עד כדי כך שלא מצאו מנוח לנפשם אלא אם כן יהרסו את כל העיר. רק אנשים מסוג כזה, המרגישים כאב הזולת כאילו הוא כאב עצמם, רק אלו יקחו את מטה הנדנודים בידם וימסרו נפשם ומאודם כדי לנדוד מעיר לעיר להפיץ את תורת ה' בעולם ולחנך את ילדי ישראל. משימה קדושה כזו אינה מתבצעת כהוגן אלא על ידי אלו העושים יותר מחובתם וממשימתם, אלו שקנאת ה' בוערת בלבבם, ולכן הפקיד יעקב עליהם את התפקיד הזה. ונמצא שכוונת יעקב בזה לא היתה להענישם, אלא כוונתו היה למצוא בעדם את עתידם המתאים להם לפי כוחותם ומרצם, ודו"ק בזה²².

16. בראשית (פרשת לך לך) פרק יב פסוק ה - ט

(ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בְּנֵי-אֶחָיו וְאֶת-כָּל-כּוֹשֵׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן וַיָּצְאוּ לְלֶכֶת אַרְצָה כְּנָעַן: (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ: (ז) וַיְרֹא ה' אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִין שָׁם מִזֶּפֶת לֵה' הַנְּרָאָה

²² . ועיין להלן בפרשת ויחי [מ"ט פ"ז] שביאר רבינו שרק לוי הצליח במשימתו זו ולא שמעון, ועיי"ש מה שכתב בביאור הדברים.

אָלִיוֹ: (ח) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהֶרֶה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל בְּיַט אֶהְלֶה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיְבֹרֶשׁם מִזִּבְחַ לְה' וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה': (ט) וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלְוִי וַנְּסוּעַ הַגְּגָבָה: פ
17. תלמוד בבלי סנהדרין קב.

(מ"א יב) "וַיֵּלֶךְ רְחֹבֶעַם שָׂכָם כִּי שָׂכָם בָּאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ" - - תָּנָא מִשׁוּם רַבֵּי יוֹסִי, מְקוּם מְזֻמָּן לְפִרְעָנוּת - בְּשָׂכָם עֲנּוּ אֶת דִּינָה, בְּשָׂכָם מְכָרוּ אֶחָיו אֶת יוֹסֵף, בְּשָׂכָם נִחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד. (שם יא) "וַיִּרְבְּעִם יָצָא מִירוּשָׁלַיִם" וְגו'.

The verse states: "And Rehoboam went to Shechem; for all Israel came to Shechem, to make him king" (I Kings 12:1). It was taught in the name of Rabbi Yosei: Shechem is a place ordained for calamity. In Shechem, they tormented and raped Dinah, in the outskirts of Shechem the brothers sold Joseph, in Shechem the kingdom of the house of David was divided.

18. מדרש תנחומא וישב - פרק ב

אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיו וְגו' וַיָּבֹא שְׂכֵמָה, מְקוּם מְזֻמָּן לְפִרְעָנוּת. בְּשָׂכָם עֲנּוּ אֶת דִּינָה, בְּשָׂכָם מְכָרוּ אֶת יוֹסֵף, בְּשָׂכָם נִחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וַיְבֹן יִרְבְּעִם אֶת שָׂכָם בְּהַר אֶפְרַיִם (מלכים א יב, כה). וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ, אִין אִישׁ הָאָמּוֹר כָּאֵן אֶלְא גְּבַרִיאל, שְׁנַאָמַר: וְהָאִישׁ גְּבַרִיאל (דניאל ט, כא). וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וְגו', וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכֵהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְגו', מִיָּם אִין בּוֹ, נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים הָיוּ בּוֹ. מַה עָשָׂה רְאוּבֵן, הֵלֶךְ וַיִּשָּׁב בְּאֶחָד מִן הַהָרִים לִירֵד בְּלִילָה לְהַעֲלוֹת אֶת יוֹסֵף, וְתִשְׁעָה אֶחָיו יוֹשְׁבֵינָם בְּמְקוּם אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד בְּעֶצֶה אַחַת לְהַמִּיתוֹ.

And Jacob said to him: "Go now, see whether it is well with thy brethren ... and he came to Shechem (ibid. 37:14).¹ This place had previously been designated for punishment. Dinah was dishonored in Shechem, Joseph was sold in Shechem, and David's kingdom was divided at Shechem: Jeroboam built Shechem in the hill country of Ephraim (I Kings 12:25).

19. רש"י בראשית (פרשת וישב) פרק לז פסוק יד

ויבא שכמה - מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר (דהי"ב י א) וילך רחבעם שכמה וכו'.

20. רש"י בראשית (פרשת מקץ) פרק מג פסוק יד

אל שדי - שדי בנתינת רחמיו וכדי היללת בידו לתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדכרשו מי שאמר לעולם די, יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין:

21. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

תנא, רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתנו אלא על ידי יסורין, אלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין — שנאמר: "אשרי הגבר אשר תסורנו יתן ומתורתך תלמדנו". ארץ ישראל, דכתיב: "כי פאשר יסור את בנו ה' אלהיו מן סורו", וכתיב בתרייה: "כי ה' אלהיו מביא אה אל ארץ טובה".